

Nauka ne samo radi nauke

Damjan Krstajić

(objavljeno 8. decembra 2018. u Politikinom Kulturnom dodatku)

Meni je lakše da poverujem da nešto može biti drugačije kad to vidim svojim očima, nego kad mi neko to ispriča. Stoga sam svestan da neću moći u potpunosti da dočaram ono što sam video kod naučnika u Japanu.

Pre tri godine sam imao priliku da posetim jednu istraživačku grupu u Tokyo University of Science i da budem upoznat sa njihovim projektima. Primetio sam da je svaki njihov istraživački projekat direktna primena u nekoj japanskoj firmi. Pohvalio sam vođu grupe kako je uspeo da dobije pare od tih firmi jer nije lako iz privrede izvući novac za nauku. Nije iz privrede, već od države. Kako? Od njih se očekuje da državni novac uložen u njihovo istraživanje se na neki način vrati društvu. Bio sam zbunjen. Na Zapadu sam takvu posvećenost naučnika da se pomogne nekoj firmi video samo ako ona finansira istraživanje.

A kako izgleda i čime se bavi slično uspešna istraživačka grupa na Zapadu? Neka bude da je dr X na čelu te grupe. Prvo da bi bio na čelu takve grupe dr X mora da bude uspešan u nabavljanju para za naučno-istraživačke projekte. Takvi ljudi su vredni univerzitetima jer donose novac i zbog toga imaju slobodu da barataju delom para kako oni misle da je najbolje. U zavisnosti od sume novca kojim raspolaže, dr X zapošljava istraživače i formira svoju grupu. Dok god uspeva da nabavlja novac, njegova grupa postoji i bavi se modernim istraživanjima koja su važna za nauku A. Dr X voli nauku A i objavljuje radove u vodećim naučnim časopisima. Dr X je uspešan naučnik. Ostaje još samo da se vidi šta je šira zajednica Z, koja je svo to vreme davala pare za njegovo istraživanje, konkretno dobila od toga što su on i njegova grupa uspešni u nauci A? Očigledno su nauka A i grupa oko dr X na dobitku.

Nije mi cilj da diskutujem o tome da li zajednica Z treba da investira u nauku A ili B, već o odnosu naučnika prema zajednici Z koja ih finansira. I tu primećujem razliku između Zapada i Japana. Utisak mi je, dakle moguće je da grešim, da se na Zapadu podrazumeva da se naukom bavimo nauke radi, dok u Japanu se očekuje da to bude i društveno korisna delatnost.

Postavljanjem pitanja o tome šta zajednica Z dobija od ulaganja u grupu dr X ne dovodim u pitanje ulaganje u nauku, već ukazujem na šansu, koju sam video kod Japanaca, da se više investira! Ne sugerišem da je šansa samo u primenjenim naukama, već u naučnicima koji svojim radom nekako uzvraćaju zajednici Z koja ih finansira, a to može da bude na razne načine.

Primer radi, poznajem osobu NN koja se bavi samo teorijskim aspektima nauke A, dakle neprimenljivo u privredi, ali zato svake 3 godine organizuje konferenciju za 200 svetskih naučnika koja traje nedelju dana i to u svom univerzitetskom gradu. Ko može da kaže da NN nije svojim naučnim radom i društveno korisna? Ona je indirektno puno pomogla privredi svoje zajednice. Tu je i drugi naučnik kojeg poznajem i koji samo radi strogu teoriju. Međutim, on uređuje svetski naučni časopis čiji izdavač je njegov univerzitet i tako izvozi znanje! Siguran sam da postoji još kreativnih načina na koji naučnik može svojim radom da doprinese zajednici koja ulaže u njega.

Nažalost, poznajem i druge naučnike na Zapadu koji nikad nisu ništa uzvratili zajednici Z, ili ako jesu, to je tako mizerno u odnosu koliko su uzeli. Zašto je tako? Ne znam, ali sam mišljenja da od Istoka možemo da naučimo o odnosu prema svojoj zajednici. Kad naučnici u zajednici Z rade na tome da njihov rad bude na neki način od društvene koristi, onda je u interesu zajednice Z da više ulaže u nauku. Stoga me ne čudi što su Japan i Južna Koreja na vrhu u svetu po procentualnom izdvajanju za istraživanje i razvoj. Mogu samo da pretpostavim da je odnos naučnika u Južnoj Koreji prema svojoj zajednici sličan onom u Japanu.

Larpurlartizam (l'art pour l'art) je estetska teorija koja je, kao što sam njen naziv kaže, stanovišta da umetnost postoji umetnosti radi, odnosno cilj umetničkog dela je da bude lepo. Bez obzira na to da li se slažem sa tim pogledom na umetnost, primećujem da njeni propagatori nisu tražili od svojih širih zajednica pare da bi se bavili umetnošću. Pošteno!

Reference koje podržavaju činjenice spomenute u članku

1. UNESCO podaci o investiranju u istraživanje i razvoj

<http://uis.unesco.org/apps/visualisations/research-and-development-spending/>

2. Larpurlartizam

<https://sh.wikipedia.org/wiki/Larpurlartizam>